

ὁμολογεί ἐν τῇ προσφωνητικῇ ἐπιστολῇ, ἐκαθάρισε καὶ ἐφώτισε τὸν νοῦν του εἰς τὸ νὰ συγγράψῃ με ἔμφασιν μεγαλητέραν αὐτό του τὸ βιβλίον.

Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ Βεντζόνης, ἐν τῇ προσφωνητικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ἐξυμνεῖ τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν πατριωτισμὸν ἐπισκόπων καὶ προστώτων λαβόντων πάντων μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν ἀτυχῆ ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου τοῦ ἔτους 1769. Ἐκ τῶν μνημονευομένων μητροπολιτῶν Κορινθίας, Παλαιῶν Πατρῶν, Λακεδαιμονίας, τοῦ προέδρου Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Παναγιώτου μεγάλου οἰκονόμου τῶν Καλαβρύτων, καὶ τῶν προστώτων Ἰωάννου Μελετάκη καὶ Λεονάρδου Καφεντζῆ Σπαρτιατῶν, Γεωργαντᾶ καὶ Σπυρίδωνος Νοταρᾶ Κορινθίων καὶ Παναγιώτου Μπενάκη, τινὲς μὲν ἔπεσαν σφάγια ὑπὲρ τοῦ γένους, κατὰ τὸ 1769, ἄλλοι δὲ ἐξόριστοι εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν κατέφυγον. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπίθανον ὅτι ἔχει σχέσιν ἡ δημοσίευσίς τοῦ συγγράμματος πρὸς τὰ τότε κυοφορούμενα γεγονότα διὸ καὶ ἴσως πρὸς αὐτὴν ἦ ὁ τόπος καὶ τὸ ἔτος τῆς τυπώσεως, γενομένης ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης.

Καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Ρόζιας (α), ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἱερέως Ἀναστασίου Καβαλλιώτου, ἀπεπειράθησαν ἐν Μοσχοπόλει νὰ γράψωσι τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν, μεταχειρισθέντες γράμματα ἑλληνικὰ τοικυτὰ δὲ τινὰ βιβλία ἐξετυπώθησαν ἐν τῷ ἐκεῖ τυπογραφεῖῳ ἄλλ' ἐφάνη εὐθύς τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων πρὸς τὸν μελετηθέντα σκοπὸν. Ἐκ τῶν βιβλίων ἐκείνων δὲν ἔτυχε νὰ ἴδω πώποτε.

Τὸ νεώτερον ὅσων βιβλίων γινώσκωμεν τῆς Μοσχοπόλεως εἶναι τὸ τοῦ πατρὸς Βεντζόνη, τυπωθὲν περὶ τὸ 1765, ὥστε ἀγνοοῦμεν ἂν εἰργάζετο τὸ τυπογραφεῖον μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως, ἐπελθούσης τῷ 1780.

Τὰ βιβλία τῆς Μοσχοπόλεως κοσμοῦνται, ὡς εἶδομεν, καὶ ὑπὸ διαφόρων πρωτοτύπων ξυλογραφῶν. Ἀληθὲς ὅτι αὐταὶ πόρρω ἀπέχουσι τοῦ νὰ ἴηαι ὑποδείγματα καλλιτεχνίας· ἀλλὰ, κατ'

ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ἀτελῶς ἐξεργάζοντο τὴν ξυλογραφίαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι, πρὶν ἢ κατὰ τὰς ἡμέρας μας διαδοθῆ ἡ ὠραία αὕτη τέχνη ἐν Ἀθήναις, τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι ὑπαρξίν ἔσχε, πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος, ἐν Μοσχοπόλει.

(ἀκολουθεῖ).

ΚΡΙΣΙΣ

τοῦ *Βουτσιναίου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ*, γενομένη ἐν τῷ ἑλληρικῷ παρεπιστημίῳ, τῇ 9 Μαῦου 1865. (α)

Γ'

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ.

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ.

ἔρχεται τῶρα τελευταῖος Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ὡς περ χειμάρρου ἀπὸ διετοῦς βροχεροῦ καιροῦ πολὺς καὶ θολὸς καταβαίνων καὶ κινδυνεύων νὰ παρασύρῃ πᾶν τὸ προστυχόν, οὔτε χρόνου, οὔτε τόπου τεχνητὰ σεβόμενος ὅρια (9).

Ὁ Ἰουλιανὸς ἔνε δρᾶμα θαυμασμοῦ ἄξιον διὰ τὴν ἐπιβολὴν καὶ σεβαστὸν διὰ τὸ μέγεθος κατὰ τὸν Σακσπέρου τρόπον ποιηθὲν, οὔτε χρόνου οὔτε τόπου ἐνότητα ἐτήρησεν, ὑπερέβη δὲ καὶ τὰ μέγιστα ἐκείνου κατὰ τὸ μῆκος. ἔνε μακρότερον πάντων ὁμοῦ τῶν Αἰσχύλου ἢ Σοφοκλέους δραμάτων. ἡ παρουσία του καταπλήττει τὸν θεατὴν, δυσωποῦσα τὴν ὄψιν καὶ διὰ τὴν ἀμελητέην ἐξωτερικὴν περιβολὴν, ὅπως εἰς ἡμᾶς ἐνεφανίσθη, ὁμοιάζουσαν τὸν φιλοσοφικὸν τοῦ Ἰουλιανοῦ τρίθωνα, ὃν ἔφερον, ὅτε ἐν Ἀθήναις παρηγηγωνισμένος διέτριβε φιλοσοφῶν ὥστε τὸ ὅλον σχῆμα του ὀλίγον φαίνεται πρόσφορον εἰς φιλίαν. ἐν ὅμως τις εἴτε τυχαίως εἴτε ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπὶ μικρὸν γνωρισθῆ μετὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἔλκεται ὑπὸ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ εὐφύτας, ὑπὸ τῆς φιλοπατρίας καὶ φιλανθρωπίας, καὶ συνενθουσιῶν αὐτῷ, συμπαρασύρεται εἰς σύμπραξιν τῶν μεγάλων του σχεδίων καὶ δὲν ἀποσπάται πρότερον πρὶν ἴδῃ τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ ἀνδρὸς καὶ θρηνήσῃ τὴν πρόωρόν του ἀπώλειαν.

Ὁ Ἰουλιανὸς ἔχει πολλὰς καὶ μεγάλας ἀρετὰς καὶ ἴσας κακίας. τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβολῆς καὶ ὁ

(α) Ἐξετάσεις περὶ τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν ὀνομαζομένων Βλάχων ὅσοι κατοικοῦσιν ἀντίπεραν τοῦ Δουνάβεως, ἐπὶ παλαιῶν μαρτυριῶν θεμελιωμέναι παρὰ Γεωργίου Κωνσταντινίου Ῥόζια ἀρχαίου τῆς φυσιολογίας καὶ μαθητικῆς ἐν τῷ τῆς ἱατρικῆς σχολεῖῳ μέρει τοῦ ἐν τῇ κατ' Ὀγγυραῖαν ἐλευθεροπόλει Πέστη κειμένου Παιδαγωγικοῦ. — Pesth gedruckt bey Mathias Trattner 1808. — Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστὶ εἰς 8ον. σελ. 141.

ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τοῦ πράγματός του εἶναι δύο πρωτεύουσαι τοῦ ποιήματος ἀρεταί· ἡ ἀκόλαστος δ' ἔκτασις τοῦ ἔργου καὶ ἡ καταφορά κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἶναι αἱ ἀντίστιχοι δύο μεγάλοι αὐτοῦ κακίαι· αἱ ἀρεταὶ αὗται καὶ αἱ κακίαι εἰσὶ διακεχυμένοι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ δράματος.

καθαρῶς ἱστορικὸν ὄν τὸ δράμα καὶ ὡς ἀγνωστικὸν μᾶλλον ἢ πρὸς διδασκαλίαν εἴτε πράστασιν ἐν τῷ θεάτρῳ πεποιημένον ἵνε διδασκτικώτατον ἰκανὴ μελέτη παλαιῶν συγγραφέων (10) καὶ μεγάλων νεωτέρων ἱστοριογράφων ἀνεπτυχῶν, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ποιητοῦ μέγα αἴσθημα ἐθνισμοῦ, ὃν ἐθεώρησεν ἀναπόσπαστον τοῦ ἑλληνισμοῦ· ἡ δὲ πολεμία τῷ ἑλληνισμῷ βυζαντινῆς ἱστορίας ἐνεποίησεν εἰς αὐτὸν μῖσος ἀκράτητον κατὰ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὡς αἰτίας πάντων τῶν τοῦ ἔθνους δεινῶν. αἱ τοιαῦται ἰδέαι ἐπὶ μακρὸν, ὡς εἰκάζομεν, χρόνον διατραφεῖσαι ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ποιητοῦ καὶ ὠριμάσκειν μετὰ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ (11) δὲν ἔμελλον νὰ συνταφῶσιν αὐτῷ ἔπρεπε νὰ γεννηθῶσιν, ἔπρεπε νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ φῶς καὶ νὰ γένωσι κοιναὶ ἐν τῷ αἰῶνι τοῦ γενικοῦ φωτισμοῦ· εὔρε λοιπὸν πρὸς τοῦτο λαμπρὸν καὶ ἀκίνδυνον, ὡς ἐνόμιζε, μέσον Ἰουλιανὸν τὸν παραβάτην· καὶ τῷ ὄντι ἄλλο προσφορύτερον τούτου δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρη.

τὸν Ἰουλιανὸν λοιπὸν καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ θέμα ποιήσας τῆς μουσῆς του, περιγράφει διὰ λαμπρῶν καὶ θλιβερῶν χρωμάτων τὴν ἀθλίαν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατάστασιν καὶ τὴν πάλιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἑλληνισμοῦ, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἀνεδέχθη νὰ ἀναστήσῃ. αὕτη εἶναι ἡ κυρία ἰδέα τοῦ δράματος, ἐξ ἧς, ὡς ἀπὸ κορμοῦ δένδρου, ἐκβλαστάνουσι διάφοροι πράξεις καὶ σκηναί, ὧν ἡ λεπτομερεστέρη ἐκθεσις, ἄλλως τερπνὴ καὶ διδασκτικὴ, ἤθελε πολὺ μᾶς ἀπασχολήσῃ, καὶ τοῦτο χωρὶς τῆς προεπούσης ἐκβάσεως· διότι τὸ ἔργον, ὡς ἔχει νῦν, δὲν δύναται νὰ κριθῇ καὶ ἐπιτηθῇ προσηκόντως. δὲν ἔπρεπε μάλιστα ὅπως νὰ ληφθῇ ὑπ' ἔψιν ὑπὸ τῶν κριτῶν, ὡς κακογραφημένον καὶ δυσκνήγνωστον· τὰ δὲ τοιαῦτα, καθὰ ἄλλοτε οἱ κριταὶ ἀπὸ τοῦδε τοῦ βήματος ἐκήρυξαν, εἰσὶν ἀπαράδεκτα. ἀλλὰ καὶ ἄνευ τούτου ἄλλα ἐλαττώματα τοῦ ποιήματος ἀπείργουσι τοὺς κριτὰς τῆς περὶ αὐτοῦ νῦν ἀποφάνσεως. (12)

τὸ νὰ θεωρῇ ὁ ποιητὴς τὸν Ἰουλιανὸν ἀνώτερον καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, ἵνε ἰδίᾳ του ἰδέα, ἣν δυσκόλως ἄλλος δύναται νὰ συμμερισθῇ.

ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τόσον μέγας ἐγένετο, ὥστε μὴδὲ τὴν φορὰν τῶν χρόνων καὶ καιρῶν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ, φανεράν οὐσαν, ἀλλ' ἐχώρησεν ἄνω ποταμῶν, ὡσπερ μαινόμενός τις φαντασιολόπος, συμπαρασύρας καὶ τὸν πεπαιδευμένον ἄλλως ποιητὴν ὡς σημασιόφορον.

τόσα μόνον ἐκρίνανμεν εὐλογον νὰ ὑποδηλώσωμεν περὶ τοῦ ἔργου τούτου· ἀποβλέποντες δὲ καὶ εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀνεύρομεν ἐν τούτῳ τῷ ποιητῇ, τὰς πλείστας τῶν δυνάμεων, ἃς ἀνωτέρω, ὡς ἀναγκαίαις τῷ ἐπιβαλλομένῳ εἰς ἔργα ποιήσεως ἐδὲκλώσαμεν καὶ δι' αὐτὸ, μύροισ ἐπαίνων αὐτὸν περιρράνοντες καὶ ῥόδοις τὴν κεφαλὴν στεφανώσαντες, προεπέμπομεν ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, καλλιτέρους καρπὸς παρ' αὐτοῦ ἐλπίζοντες καὶ περιμένοντες.

οὕτω δὲ ποιῶντες, τηροῦμεν αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἀκράδαντον τὴν πεποιθήσιν, ὅτι οὔτε τούτον, οὔτε ἄλλον τινὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἔτους τούτου ποιητῶν ἐν τῇ κρίσει καὶ μικρὸν ἠδίκησαμεν. οὕτω πιστεύομεν.

πολλάκις δὲ καὶ πάντες κοινῶς καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος σκεψάμενοι καὶ κρίναντες τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ φετινοῦ ἀγῶνος, καὶ ἀκριβῶς ἀναλογισάμενοι καὶ σταθμήσαντες τὰς ἀρετὰς καὶ κακίας ἕκαστου τῶν ποιημάτων, κράτιστον σχετικῶς ποίημα εὔρομεν τὸ δεύτερον δράμα, *Φιλιπποῦ τὸν Μακεδόνα*.

τούτου λοιπὸν τὸν ποιητὴν βραβεύομεν τῶρα τὸ πτύχιον τοῦ ὀνόματός του ἀνοίξαντες . . .

λαβέτω τὴν δάφνην ὁ ποιητὴς Ἀρτώριος Ἰωάννου Ἀρτωριάδης!

ἄξιος!

ἐπάσωμεν δ' αὐτῷ, ὡσπερ ἀρχιλόγειον ἐν Ὀλυμπία μέλος, τὸ τοῦ *Ἀνσελίπιδος*

«πόσον ὠραῖον, ἂν δάφνην φορῇ τις ὢν ἄξιος δάφνης!»

ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν λυρικὸν ποιητὴν τῶν στίχων, τὰ δευτερεῖα αὐτῷ ἀπονέμοντες, ὡς μάλιστα πάντων κατορθώσαντα τὴν ἐκλεκτὴν γλῶσσαν καὶ τὴν στιχοποιίαν μετὰ χάριτος οὐ τῆς τυχούσης.

Χαίρετε!

οἱ κριταί.

ΗΡ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, πρῶτανις.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ.
Θ. ΑΦΕΝΤΟΥΛΗΣ.

ΑΘ. Σ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ, εἰσηγητὴς τῆς κρίσεως.